

Volontiranje mladih u Vojvodini

Motivi, dobiti i izazovi

Autor: Helena Hagauer

Volonterski centar Vojvodine

Novi Sad, Novembar 2019.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Volontiranje	4
3. Volontiranje u kontekstu Srbije	7
4. Metode	9
5. Rezultati	11
5.1 Početak i motivi za volontiranje	11
5.2 Efekti volontiranja na volontere/volonterke	14
5.3 Poteškoće i krize oko volontiranja	17
5.4 Srž volontiranja	18
5.5 Percepcija društva u vezi sa volontiranjem	20
5.6 Saveti za organizacije	22
6. Zaključak	24
7. Bibliografija	25

1. Uvod

O mladima u Srbiji se ovih dana često čuje da su apatični, letargični, da ih ne zanima politika i da imaju želju da emigriraju. I u izveštaju o Mladima u Srbiji sprovedeno od strane Fridrih Ebert fondacije, piše: „Privatni život je u centru pažnje, odnosno porodica/prijatelji i konzumerizam imaju primat u odnosu na društveno angažovanje i samorazvoj.” (Popadić et al. 2019: 3). Međutim, postoji i manji broj mladih koji svoje slobodno vreme koristi da bi se angažovao za neku društveno bitnu temu i da bi volontirao u nekoj organizaciji. Neki od njih su toliko zavoleli taj angažman da su čak aktivni u više organizacija.

Šta motiviše ove mlade da volontiraju? Kako su počeli svoj angažman? Šta im se sviđa kod volontiranja, a šta bi moglo da bude bolje? Koju ulogu ima volontiranje u njihovom životu? I na koje načine druge zainteresovati za takav način društvenog angažovanja? To su neka od pitanja koja stoje u centru ovog rada čiji je cilj bolje razumevanje mladih koji volontiraju u Srbiji, tačnije u Vojvodini. Odgovori na ova pitanja se zasnivaju na kvalitativnim intervjuima sprovedenim na 16 mladih volontera/volonterki između 16 i 35 godina i tri koordinatora/koordinatorke volontera.

Rad je podeljen na šest poglavlja: U sledećem poglavlju ćemo dati pregled o postojećim istraživanjima na temu volontiranja i motivima za volontiranje uopšte, dok je treće poglavlje posvećeno situaciji u Srbiji. Posle toga, predstavimo metode istraživanja u više detalja. Rezultati analize, kategorisani u šest subpoglavljia, nalaze se u petom poglavlju. Nakon toga slede zaključak i bibliografija.

2. Volontiranje

Volontiranje je, u najširem smislu, aktivnost koju pojedinac poduzima dobrovoljno kako bi doprineo dobrobiti druge osobe, grupe, ili organizacije. Po pojednostavljenoj definiciji Ujedinih Nacija, tri ključna kriterijuma za volonterske aktivnosti jesu da se ne preduzimaju zbog finansijske dobiti, da se pojedinac slobodnom voljom odluči na volontiranje i da koriste nekoj trećoj osobi, ali i samom volonteru/volonterki (Musick i Wilson 2008: 12).

Po svojoj prirodi, volontiranje ima puno dodirnih tačaka sa aktivizmom. Kada se radi o volontiranju a kada o aktivizmu, tačnije u kom odnosu stoje jedan do drugog, zavisi od socijalnog okruženja i situacije. No, kao što je istakao Džon Vilson (Wilson 2000: 217), ne postoji dobar razlog da se istražuju odvojeno, tako da ih i u ovom istraživanju posmatramo zajedno.

Bilo, dakle, volontiranje ili aktivizam, obe vrste delatnosti čine bitne funkcije za društvo i pojedinca.

Visok stepen uključenosti u volonterske aktivnosti je znak aktivnog civilnog društva. Tako i Jasminka Ledić vidi volontiranje kao „građansk[u] vrlin[u] koja pridonosi razvoju zajednice, izgrađuje osjećaj solidarnosti, pridonosi izgradnji socijalnog i ljudskog potencijala te inicira promjene u društvu” (Ledić 2007: 9).

Što se tiče pojedinca, istraživanja su pokazala da volontiranje donosi mnogobrojne pozitivne efekte na ličnom planu. Osobe koje volontiraju su ređe umešane u antisocijalno ponašanje, a kroz volontiranje im se mentalno zdravlje poboljšava. Tako im na primer samopouzdanje i samopoštovanje raste, a generalno zadovoljstvo životom im se povećava. Socijalne veze koje se stvaraju tokom volontiranja takođe sprečavaju negativne efekte egocentrizma. Pored toga, volontiranje može da ima i socioekonomske benefite, ako se na primer socijalne veze steknu tokom volontiranja koriste za nalaženje posla. Najzad, kao što Vilson primećuje, volonterizam utiče i na shvatanje uloge građana, u smislu da su volonteri uglavnom politički aktivniji (Wilson 2000: 231 ff.).

Jedno od glavnih pitanja u istraživanjima o volontiranju jeste šta motiviše osobe da volontiraju. Često se u literaturi koriste dvodimenzionalni ili trodimenzionalni modeli kako bi se kategorisali motivi: Dvodimenzionalni pristupi razlikuju altruistične i egoistične, odnosno intrinzičke i

ekstrinzičke motive, dok trodimenzionalne teorije prepoznaju altruistične, materijalistične i društvene motive (Pološki Vokić et al. 2013: 227 f.). Među najviše citiranih odgovora na pitanje šta je motivacija za volontiranje jeste naučni rad od E. Džil Kleri et al. (Clary et al. 1998). U njemu se nabroja šest grupa motiva: vrednosti, bolje razumevanje, društveni odnosi, karijera, samozaštita i lični razvoj. Svaka od tih grupa predstavlja motivacionu funkciju koju ispunjava volontiranje. Tako je na primer jedna funkcija volontiranja („vrednosti”) da pruža volonterima i volonterkama mogućnost da izraze vrednosti vezane za altruizam i brigu za druge. Druga grupa motiva („bolje razumevanje”) jesu mogućnosti za učenje i bolje razumevanje sveta oko nas kroz razvoj novih veština, saznanja, itd. „Društveni odnosi”, to jest upoznavanje novih ljudi i provođenje vremena sa drugarima, treći su sklop motiva. Četvrtu funkciju volontiranja prema Kleri et al. predstavljaju motivi vezani za unapređenje karijere. Peti sklop, „samozaštita“, obuhvata strategije kojima se ego služi kako bi se štitio od svojih negativnih osobina. U slučaju volontiranja to može da znači smanjenje griže savesti koje imaju osobe zbog činjenice da su u boljoj poziciji nego drugi, ali i da se reše nekih ličnih problema. Poslednja grupa motiva jesu motivi u vezi sa ličnim razvojem - pojedinci volontiraju kako bi težili ka ličnom rastu i povećali samopouzdanje. Dakle, za razliku od prethodnog motiva, samozaštite, ovaj motiv kruži oko pozitivnih strana ega koje se povećavaju (Clary et al. 1998: 1517ff.).

Ovih šest pomenutih grupacija motiva za volontiranje je korišćeno za izradu istraživačkog instrumenta „VFI“ – Volunteer Function Inventory (Clary et al. 1998). Mnogobrojna istraživanja o volontiranju se služe VFI kako bi odredila izvor motivacija za volontiranje.

Pored motivacije za volontiranje, i neka lična obeležja utiču na to da li će pojedinac volontirati i u kojoj meri (sledeći podaci su uzeti iz Pološki Vokić 2013: 230ff.). Tako je na primer pokazano u mnogim studijama da je sklonost volontiranju veća kod žena nego kod muškaraca. Ako muškarci volontiraju, onda je to volontiranje često u aktivnostima koje mogu doprineti sopstvenoj karijeri ili obezbediti priznanje. Žene su međutim češće aktivne u manje vidljivim sferama volontiranja. Uzrast takođe utiče na verovatnoću da li će osoba volontirati – studije su pokazale da je volonterski angažman najveći kod osoba u sredini života, tj. kada neko već ima neko životno iskustvo, manje privatnih obaveza (jer su se deca već odselila) i još uvek dovoljno energije i želje za doprinos društvu. Puno volontera i volonterki ima i među penzionerima, ukoliko im to zdravstveno stanje dozvoljava. Generalno, osobe koje su fizički zdrave više

volontiraju. S druge strane, volonterske aktivnosti doprinose boljem fizičkom i mentalnom zdravlju. Sledeći faktor koji utiče na verovatnoću da li će neka osoba volontirati jeste njena religioznost – religiozne osobe su sklonije volontiranju nego osobe koje nisu religiozne. Obrazovanje takođe može da se koristi kao indikator za sklonost volontiranju. Pojedinci sa visokim obrazovanjem su skloniji volontiranju nego drugi. Dodatan faktor kod obrazovanja čini oblast školovanja – prema većini studija, svršeni studenti i studentkinje tehničkih smerova najmanje se bave volonterskim aktivnostima. Njih slede osobe koje su završile ekonomiju, dok su osobe sa diplomom iz humanističkih i društvenih nauka najaktivnije.

Iako su motivi i lična obeležja bitni faktori koju nam omogućavaju da bolje razumemo fenomen volontiranja, ne treba zanemariti društveni kontekst: Kulturni, politički, ekonomski i socijalni faktori mogu da igraju veliku ulogu u obimu volontiranja.

Kontekst u ovom istraživanju jeste Srbija, odnosno Vojvodina, zbog čega ćemo u sledećem poglavlju opisati situaciju mladih i istraživanja o volontiranju u Srbiji.

3. Volontiranje u kontekstu Srbije

Posledice tranzicije od socijalizma do tržišne ekonomije, u kombinaciji sa nedavnim ratovima i pozicijom Srbije na periferiji Evrope prouzrokuju mnogobrojne izazove sa kojima se suočavaju građani Srbije. U ovom kontekstu mladi, koji su i u drugim zemljama prilično ranjiva grupa, u Srbiji su izloženi posebno velikom broju rizika. Najveći problem predstavlja visok stepen nezaposlenosti. Drugi problem koji pogađa mlade u Srbiji jeste manjak stambenog prostora po pristupačnim cenama koji zajedno sa nezaposlenošću i nedostatkom državne podrške otežava osnivanje samostalnog domaćinstva (Stanojević 2012: 54f.). Generalno, loše materijalno stanje i manjak državnih sredstava za pomoć mladima primoravaju mlade da izrade životne planove u kontekstu stalne neizvesnosti. Mladi u Srbiji često su prinuđeni da se oslanjaju na pomoć od strane porodice i na sopstvene napore. Taj fokus na individualne strategije za snalaženje doprinosi velikom stupnju atomizovanosti mladih i otežava prepoznavanje zajedničkog interesa. Kao rezultat, građanska participacija i integracija mladih u društvo su na niskom nivou (Tomanović 2012: 38). To se vidi i po nalazima istraživanja „Mladi u Srbiji 2018/19” gde su najviše kotirane vrednosti bile vezane za porodični život i sopstvenu karijeru, dok su učestvovanje u građanskim akcijama/inicijativama i aktivna participacija u politici, zajedno sa nošenjem firmirane odeće bili na kraju liste (Popadić et al. 2019: 21).

Slične rezultate su dobile i Isidora Jarić i Ivana Živadinović (2012a) u svom istraživanju o političkoj aktivnosti mladih u Srbiji. Prema tom istraživanju, 66% mladih pripada grupi politički pasivnih. Pripadnici te grupe ne pokazuju nikakvo interesovanje a onda ni de preduzimaju aktivnost u vezi sa bilo kojim političkim dešavanjem. 23% je bilo „delimično pasivnih“, a 11% se aktivno uključuje u politički život. Taj angažman može da ima razne oblike kao na primer učešće u projektu neke političke stranke, rad u kancelariji za mlade ili volontiranje u omladinskoj, odnosno nevladinoj organizaciji. Kada je reč o socijalnom aktivizmu kao jednom obliku političkog angažmana (Jarić i Živadinović 2012b), broj aktivnih je još manji. Tek 6% mladih u uzorku istraživanja moglo se svrstati pod kategoriju „socijalno aktivnih“, dok je 79% njih spalo u kategoriju pasivnih, a ostalih 15% u delimično pasivne. Drugim rečima, samo 6% ispitanika je izrazilo da je uključeno u aktivnosti bar jednog udruženja ili jedne organizacije. Što se tiče nekoliko obeležja socijalno aktivnih, najaktivniji su bili ti koji se trenutno školuju ili koji već imaju završen fakultet. Kao posebno značajan indikator socijalne aktivnosti ispostavilo se i

porodično poreklo ispitanika: Deca visoko obrazovanih roditelja se znatno više angažuju nego deca osoba sa manjim nivoom obrazovanja. Većina socijalno aktivnih u tom istraživanju živi kod roditelja (55%), ili u stanu koji plaćaju roditelji ili oni sami (19%). Sve u svemu, rezultati istraživanja pokazuju da su socijalno aktivni ispitanici uglavnom pripadnici „povlašćenog“ sloja, tj. deca obrazovanih roditelja sa visokim kulturnim i socijalnim kapitalom. Njih su socijalni problemi sa kojima se suočavaju građani Srbije malo manje pogodili nego ostale. Jarić i Živadinović iz toga zaključuju da socijalna stabilnost u porodici doprinosi osećanju minimalne sigurnosti u egzistencijalnom smislu, što olakšava tim ljudima neku vrstu društvenog angažmana.

Po pitanju motivacije mladih za volonterski rad, nailazimo na neke rezultate u „Alternativnom izveštaju o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji” (Stojanović 2017). Tamo je (svim) ispitanicima postavljeno pitanje šta su motivi mladih za volontiranje. Prema tome, najčešći motiv je sticanje novih iskustava (79%), da bi uspostavili kontakte (75%) ili da bi rešili neki društveni problem (75%). Osim toga, 65% ispitanika je navelo „aktivizam“ kao razlog za volontiranje i 63% smatra da je želja da se znanje koristi razlog za volontiranje. Znatno manje mladih (oko 35%) je istaklo da je altruizam ili lakše nalaženje posla motiv za volontiranje. Konačno, 11% označilo je verska ili politička uverenja, a 6% porodičnu tradiciju.

Kao i većina istraživanja o volontiranju, spomenuti rad se takođe bazira pre svega na analizi kvantitavnih podataka iz upitnika. Dok su kvantitativna istraživanja pogodna da daju širu sliku neke pojave i da dovedu u relaciju najbitnije podatke, ne omogućavaju nam dublji uvid u lična iskustva mladih volontera. Osim toga, ako se motivacija za volontiranje ispituje uz pomoć prethodno napravljene liste, rizikujemo da će ispitanici zbog socijalnog konformizma potvrdno odgovoriti i na stavke o kojima nisu prethodno razmišljali (vidi i Chacón et al. 2011: 54f.). Kako bih stekla temeljnije razumevanje o volonterskom iskustvu mladih u Vojvodini, koristila sam metode kvalitativnog istraživanja u ovom radu.

4. Metode

Kvalitativne metode društvenih nauka imaju za cilj dublje razumevanje ljudskog delanja. One žele da opišu ljudske stvarnosti „iznutra“, iz perspektive delajućeg čoveka. Time pokušavaju da doprinesu razumevanju procesa, smisaonih struktura i strukturalnih odlika. Pošto se vode principom da prate relevantnosti istraživačkih objekata, kvalitativne metode su znatno manje strukturisane nego kvantitativne, što omogućava ispitanicima istraživanja da izraze svoja mišljenja na slobodniji način. Tako su i pitanja u intervjuima ovog istraživanja, za razliku od kvantitativnog upitnika, *otvorena* kako bi sagovornici mogli da pričaju slobodno o svojim iskustvima sa volontiranjem. Naime, prvo i glavno pitanje je glasilo: „**Kako je došlo do toga da volontiraš? Sva dešavanja, misli, okolnosti koje su igrale ulogu u tome.**“ Sagovornici su mogli da odgovaraju na to pitanje koliko dugo su želeli, nisu bili prekidani. Na kraju njihove priče, postavljeno im je, po potrebi, još nekoliko pitanja nadovezujući se na ono što je bilo rečeno. Nakon toga ispitanici su odgovorili na dodatna pitanja u vezi sa svojim volontiranjem. Ova dodatna pitanja su takođe bila otvorenog tipa, a ticala su se raznih aspekata volontiranja kao što su motivacija, iskustva, i reakcije drugih. Na kraju intervjua, sagovornici su dobili šansu da dodaju još neke informacije koje smatraju važnim u vezi sa svojim volontiranjem a koje intervju nije pokrio.

Na taj, upravo opisan način, intervjuisano je 16 mladih volontera i volonterki uzrasta između 16 i 35 godina. Jedanaest njih je bilo ženskog pola, a šest muškog. Deset njih dolazi iz Novog Sada, pet je i iz drugih gradova i sela u Vojvodini, a jedna volonterka dolazi iz centralne Srbije, ali živi već nekoliko godina u Novom Sadu. Svi su angažovani u nekoj nevladinoj organizaciji ili imaju prethodno iskustvo sa volontiranjem ili aktivizmom. Teme kojima se bave u svom angažmanu obuhvataju sledeće teme i oblasti: zaštitu životne sredine, borbu za LGBT+ prava, pomoć izbeglicama, studentske organizacije, katoličke organizacije, životinje, kulturu i umetnost, prevenciju samoubistva, mlade i druge. Većina sagovornika je već bila aktivna u više nego jednoj organizaciji/temi, a nekoliko njih je volontiralo i u inostranstvu. Intervjuisani su bili izabrani po principu sličnom *theoretical samplingu* iz *Grounded Theory* (Glaser i Strauss 1998: 53ff.): Glavni kriterijum za izbor je bio da imaju do 30 godina¹ i da imaju iskustvo sa volontiranjem. Posle prvih par intervjua, naredni ispitanici su bili izabrani po kriterijumu da se od njih mogu očekivati dodatne informacije, tj. da dopune već dobijene podatke ili da predstavljaju suprotnost

¹ Jedna osoba je imala 35 godina, ali to sam saznala tek na kraju intervjua.

prethodnim ispitanicima. Tako mi je na primer bilo bitno da posle par intervjua sa dugoročnim volonterima intervjuišem i osobe koje su tek počele da volontiraju, ili koje su išle na kamp ili EVS (European Voluntary Service). Prikupljanje podataka je završeno kada se od novih slučajeva nisu više mogle očekivati znatno nove informacije, drugim rečima, kada je došlo do *saturacije*.

Pored intervjua sa volonterima, interjuisano je i troje koordinatora volontera. U intervjuiima sa koordinatorima, teme su bile iste kao u intervjuiima sa volonterima, s tim što su pitanja adaptirana kako bi se stekao bolji uvid u motivacije i iskustva volontera iz perspektive koordinatora.

Intervjui su vođeni u maju i junu 2019. godine.

Svih 19 intervjua je snimljeno i zatim transkribovano uz pomoć programa „otranscribe”. Transkribovani intervjui su analizirani vodeći se kvalitativnom analizom sadržaja Filipa Majringa (Mayring 2000). Suština Majringove metode je svrstavanje teksta u kategorije po jasno definisanoj šemi. Kategorije mogu biti razvijene na bazi literature ili induktivno na bazi postojećeg materijala. U ovom istraživanju prve kategorije su definisane iz literature, a dodatne kategorije razvijene induktivno u toku kodiranja. Kodiranje je bilo organizovano uz pomoć softvera QDA (Qualitative Data Analysis) Miner Lite.

Rezultati analize su predstavljeni u sledećem poglavlju.

5. Rezultati

Rezultati analize mogu se svrstati u šest tematskih jedinica. Prva je pitanje kako je započeto volontiranje i šta su motivacije za volonterski angažman. Druga je opis efekata koji je volontiranje imalo na intervjuisane volontere. Treći sklop su teškoće i krize sa kojima su se ispitanici suočavali u okviru volontiranja. Sledeća tema je srž volontiranja, tj. šta zapravo predstavlja za sagovornike volontiranje. Posle toga će biti reči o tome šta, po mišljenju ispitanika, društvo uopšteno misli o volontiranju. Poslednja tačka su saveti za organizacije u pogledu promocija i zadržavanja volontera.

5.1 Početak i motivi za volontiranje

Budući da su volonteri i volonterke, kao što je gore navedeno, u Srbiji u manjini, jedno od najzanimljivijih pitanja u vezi sa volontiranjem jeste kako su volonteri započeli volontiranje. Kod intervjuisanih volontera i volonterki, jedan od najučestalijih uzorka jeste da ih je neka osoba iz porodice ili iz kruga poznanika povelala. Tako je na primer jednog volontera koji tada još nije imao nikakve veze sa volontiranjem drug pozvao da poseti radio koji se volonterski organizuje. Usled dobrih stečenih utisaka odlučio se da pristupi organizaciji kao volonter. Drugoj volonterki je nastavnica u školi skrenula pažnju na radionicu tekstila koju je organizovala nevladina organizacija, posle čega je i ona postala deo tima te organizacije. Radionice ili drugi događaji kao kampovi su inače bitan način za privlačenje pažnje mladima. Nekoliko mladih u uzorku je počelo da volontira tako što su otišli na radionicu ili drugu kratkoročnu akciju čija im je tematika bila privlačna, pa su preko toga saznali više o radu te organizacije, da bi se konačno priključili organizaciji. Drugi volonteri i volonterke su za volontiranje prvi put čuli u okviru TV emisije i tako se zainteresovali za volonterski angažman. Jedna volonterka je počela svoju priču o volontiranju tako što joj je putem američkih filmova i serija pokazano da su pojedinci koji su drugima bili uzori ujedno bili i volonteri, pa je i ona poželela da volontira:

„Nekako mi se čini, da kad sam bila mlada, pa sam gledala neki film ili nešto o srednjoškolcima gde je neka osoba koja predstavlja najveći uzor, da je to uvek neko ko je dobar učenik, ima puno prijatelja, da recimo svira u školskom orkestru i da recimo volontira u nekom kao, centru tu u svom kvartu, pomaže nekim starijim ljudima. Pošto sam osoba koja

želi da bude uzor drugim, onda je to bila jedna od stvari o kojoj sam tako uvek razmišljala da bih mogla da radim.“

Na kraju, neki mladi sa kojima sam govorila su započeli svoje „karijere“ volontiranja iz sopstvene inicijative, jer su hteli da se bave određenom temom ili jer su osećali ličnu potrebu da promene nešto. Tako je na primer jednoj volonterki koja se angažuje za životinje taj angažman nešto „*o čemu sam oduvek mislila i uvek kad sam bila mala sam čekala da tu volontiram*”.

Kao što je već navedeno, većina intervjuisanih je već volontirala u okviru više od jedne organizacije. Posle prvog iskustva sa volontiranjem, oni su za sledeće angažmane delimično saznali preko jednog od već pomenutih načina. Osim toga, dobili su i preporuke od organizacija gde su već bili aktivni ili su bili inspirisani od strane drugih aktivnih ljudi. U nekim slučajevima, za mogućnosti volontiranja saznali su i preko društvenih mreža ili letaka. Neki su se i preko jednog od servisa za posredovanje volontera poput Novosadskog volonterskog servisa ili Mladih istraživača Srbije informisali, a kod jedne volonterke su došli u školu predstavnici nevladine organizacije kojoj se nakon toga pridružila dodatno, pored već postojećeg angažmana.

A šta su motivi mladih osoba da se volonterski angažuju? Jedan od razloga zbog čega intervjuisani mladi volontiraju jesu kontakti. Nadaju se da će preko volontiranja steći nova poznanstva i da će moći da se druže sa ljudima sličnih interesovanja.

Drugi motiv je steći novo iskustvo. Neki volonteri i volonterke su naveli da su veoma radoznali i da imaju veliku želju da uče nešto novo. U nekim slučajevima ta novina se odnosi na druge kulture i jezike. Naime, neke volontere i volonterke privlače mogućnosti za putovanje i prilike za vežbanje jezika, ili imaju želju da rade na nekom projektu u internacionalnom timu. Ova poslednja tačka već ukazuje na još jedan motiv za volontiranje, a to je sam rad ili sama aktivnost. Intervjuisani su većinom rekli da im je jedan od razloga za volontiranje taj što se na taj način mogu baviti aktivnostima koje vole, bilo da je to rad sa decom, rad sa životinjama ili zajednički rad uopšte. Pritom se raduju lepom provodu i dobroj atmosferi tokom aktivnosti.

Pored toga, neki sagovornici su hteli da volontiraju jer imaju želju da rade nešto korisno i bitno što bi ujedno pomoglo drugima. Jedna volonterka koja se bavi zlostavljanim životinjama je na primer spomenula da joj je to „*problem koji me boli*“, a jednog volontera koji je volontirao na kampovima je „*to (...) još više ispunjavalo što ću nekome pomoći ili eto radićemo neku bitnu*

stvar”. Jedna volonterka koja se angažuje za očuvanje prirode je istakla da nema puno očekivanja, „*jer to je nekako prepustiš se, iskreno želiš nečemu da doprineseš*“. Vidi se da je kod ispitanih volontera i volonterki prisutan momenat altruizma i želja da doprinesu dobrobiti zajednice.

Sem toga, u nekim slučajevima, mladi su imali veoma pozitivno prethodno iskustvo sa organizacijom, pa su imali želju da se oduže organizaciji svojim volonterskim radom. Tako je na primer jedna volonterka bila na radionicama u organizaciji koja se bavi LGBT+ pravima, a nakon toga je poželela da pomaže organizaciji, kako bi i drugi mogli da imaju slična iskustva:

„Ne samo što smo mi radili na sebi, što su te radionice menjale nas, mi smo radili na tome da vratimo to desetostruko, da volontiramo, da učestvujemo, da smišljamo neke nove stvari“.

Slično iskustvo je imao i jedan volonter koji je aktivan u studentskoj organizaciji i koji je bio oduševljen dešavanjima na kojima je učestvovao preko te organizacije:

„Jer sam imao priliku da čujem neke super ljude a opet i bio učesnik sa gomilom drugih učesnika koji su onako baš genijalni mladi ljudi, i danas kada ih vidim zaista su svašta nešto uspele da urade i to me nekako motivisalo, ajde da ja sad vratim organizaciji, da nastavim da radim, da budem tu, da budem prisutan“.

Dok su motivi vezane za želju da se pomogne nekom drugom svakako prisutni kod ispitanika, to ne znači da od volontiranja ne očekuju i neku ličnu korist. Nekoliko mladih je objasnilo da se nadaju prednostima na tržištu rada, jer im volonterski angažman znači na profesionalno planu i zbog kontakata koje će uspostaviti za vreme volontiranja. Drugi su spomenuli besplatno učešće na festivalu, bodove za fakultet, pristup zanimljivim mestima u svom gradu ili slobodne dane (učenici). Jednoj volonterki koja je otišla na EVS (European Voluntary Service) je glavna motivacija bila da provodi vreme sa svojim dečkom koji živi u zemlji u koju je otputovala.

Na kraju, par volontera je krenulo sa polazišta da ima dovoljno slobodnog vremena, bilo preko godine ili u toku raspusta, i da žele na pametan i kvalitetan način da provode to vreme.

Vojislav Prkosovački, koordinator NVS-a (Novosadskog volonterskog servisa) je osim toga spomenuo i motivaciju nekoliko volontera da svojim volontiranjem podrže svoj grad i da pokažu

vezanost za svoj grad. Tu vrstu motivacije je međutim primetio pre svega kod volontera i volonterki starijeg uzrasta.

5.2 Efekti volontiranja na volontere/volonterke

Dok su u prethodnom subpoglavlju opisan motivi i/ili očekivanja intervjuisanih, sada ćemo se baviti pitanjem šta su zapravo mladi *dobili* od svog volontiranja i kako su se razvili preko svog angažmana.

Na prvo pitanje bi moglo da se odgovori rečima jedne volonterke: „*To što dobiješ nazad je zapravo mnogo više nego što očekuješ*“. Među dobitima se dakle pomenulo sve očekivano: od novih poznanstava i iskustava, preko profesionalog usavršavanja, obuka i kvalitetno provodenog vremena, sve do osećaja da su uradili nešto smisleno. Sam način na koji su ta očekivanja ispunjena je često prevazilazio ono što su mislili da će dobiti. Tako je na primer jedna volonterka govorila o ljudima koje je upoznala za vreme volontiranja:

„za mene oni više nisu ni kolege, ni drugovi, meni je to porodica, ta organizacija je moja porodica, druga neka sa strane, mlađa [smeje se]. (...) Nekako imam ljude kojima uvek mogu da se okrenem, da kažem kad mi je dobro i kad mi nije dobro, i koji se raduju svakom mom uspehu, ja kad sam položila prijemni, oni su prvi znali, oni su meni javili, oni su se više radovali, ja sam plakala“.

Na profesionalnom planu volonteri i volonterke su mogli ne samo da dodaju stavku svom CV-u, nego su ponekad i dobili priliku da se usavrše u svojoj struci i dobili preporuke uz pomoć kojih su došli do posla ili su čak povremeno i dobili honorarni posao preko organizacije u kojoj su se angažovali. Povrh toga, puno su radili na takozvanim soft skills-ima poput rada u timu i komunikacije, što može da bude od značaja i u poslovnom i u privatnom životu. Posebno treba istaknuti da je nekolicina intervjuisanih primetila velike promene u svojim veštinama međuljudske komunikacije i javnog govora, jednom rečju, da su se oslobodili kroz volontiranje. Tu promenu možemo da vidimo na primer kod jedne volonterke koja je na sledeći način opisala svoje sposobnosti komunikacije pre volontiranja:

„Tada sam bila jako povučena i onako skroz stidljiva i tako nekako, nisam mnogo pokušavala nešto da kažem i tako sam bila uplašena da nešto kažem“.

Sada, nekoliko godina kasnije, govori o uticaju koji su mnogobrojna volonterska iskustva imala na nju. Ona se

„zbog tih iskustava dosta oslobodila i sad sam, mislim, vidiš, ovaj nisam kao, znaš [imitira stidljivu osobu], nego prosto mogu sa nekim da razgovaram sasvim normalno, mogu nekome i da priđem, da kažem, bilo šta, mogu prosto, možeš sa ljudima da se družiš i to ti nekako, postane normalno da sa nekim ono razgovaraš, sasvim opušteno da kažeš šta misliš i kako se osećaš“.

Druga volonterka tvrdi da je imala dosta psihičkih problema pri čijem rešenju joj je volontiranje pomagalo:

„Ja sam osoba koja je imala, mislim i dalje ima dosta problema na psihičkom nivou, kao, bila sam ekstremno anksiozno dete, i kao dalje imam veoma visoku anksioznost, a i kroz sve te prilike gde sam se ja osećala na neki način sigurno, ja sam mogla da prevaziđem dosta stvari, i nekad nisam ni bila svesna toga (...), nego je sve nekako nesvesno došlo, i ja se dosta oslobodila“.

A još jedan volonter je rekao kako mu je volontiranje omogućilo da se oseća slobodno da govori sa raznoraznim osobama na različitim pozicijama:

„Ja sad nemam apsolutno nikakav problem da pričam od, ne znam, ne znam od druga do dekana, mislim nije mi nikakav problem to direktno, mogu u jednom momentu da pričam sa ženom koja je direktor [XY] fondacije koja je jedna od najvećih fondacija u Srbiji, bez ikakvih problema, bez ikakve treme, zato što, to ti postane rutina“.

Volontiranje je dakle na veoma pozitivan način uticalo na sposobnosti komunikacije volontera. Štaviše, intervjuisani su govorili i o tome kako im se samopouzdanje povećalo, kako su prevazišli određene strahove i kako su uspeali da izađu iz svoje zone komfora. Nekoliko njih je podvuklo da se za vreme volontiranja oseća dosta srećnim, a drugi su spomenuli pozitivne aspekte poput „ *kreativnog duha*“, „ *slobode*“ i osećaja da njihov rad ima „ *svrhu*“ jer doprinosi „ *nečem dobrom*“.

Još jedan faktor koji je bio dosta važan za većinu ispitanih jeste povratna reakcija koju dobiju od strane organizacije, ali i od ljudi sa kojima rade. Mnogo im je drago kad vide da je njihov rad

cenjen ili kao što je rekla jedna volonterka: „*kad te neko vidi kao osobu*“. Vezano uz to, nekim intervjuisanim se posebno svidelo to što im je volontiranje dalo neki prostor za izraz i što mogu da sprovede sopstvene ideje.

Kroz svoj angažman ispitani volonteri su zavoleli volontiranje i preuzeli, kako je jedan volonter rekao „*volonterski način razmišljanja*“. I jedna koordinatorka volontera je primetila da su mladi koji su (bili) aktivni u njenoj organizaciji posle toga skloniji da se uključe i u druge akcije. A na pitanje da li planiraju i dalje da volontiraju, svi intervjuisani su odgovorili potvrdno, a par njih je čak i postalo trener posle nekog vremena.

Volontiranje je u nekim slučajevima i vodilo ka tome da mladi drugačije razmišljaju o određenim stvarima u njihovoj okolini. Jedan volonter je na primer rekao da mu je posle volonterskog kampa „*više stalo*“, odnosno da „*se više zainteresovao, recimo za takvo očuvanje prirode*“ i da se rešio nekih predrasuda. Druga volonterka smatra da „*dosta volontiranje utiče na empatiju*“. U vezi sa time, analize podataka su pokazale da se kod nekoliko ispitanih volontera kroz volontiranje razvio smisao za solidarnost i altruizam. Dok je solidarnost kod nekih intervjuisanih već od samog početka bila jedna od glavnih motivatora za volontiranje, a kod drugih nikad nije nikad imala veliki značaj u svom volontiranju, postoji treća grupa volontera kod koje se solidarnost kroz volontiranje razvila ili znatno povećala, kao što će pokazati sledeća tri primera:

Prvi primer je volonterka koja je počela svoje volontiranje u muzeju pre svega zbog toga što su joj tema i aktivnosti bile zanimljive: „*Kad sam počela na prvom mestu je bilo za mene lično, ovaj jer sam ja htela, mislim ja sam se zainteresovala, pa sam htela to da radim*“. Međutim, kroz višegodišnje volontersko iskustvo, ona je „*shvatila koliko ima raznih aspekata to što volontiram, pa da to može da se primeni i na lokalnoj zajednici*“. Učestvovala je dakle u projektu čiji je cilj pomoć izbeglicama, a pored toga organizuje radionice za srednjoškoljce u njenom rodnom mestu.

Druga volonterka se, kao što je već napomenuto, prijavila na EVS zbog toga što je htela da bude sa svojim momkom koji živi u inostranstvu. Kroz svoje volontiranje tamo, ali i kroz primere drugih volontera koje je upoznala na treninzima u okviru EVS-a, otkrila je lepotu toga kada pomaže drugima, pa je nakon završetka EVS-a u potrazi za mestom gde bi mogla i dalje da volontira jer se „*i meni javila želja da što više dalje pomazem i tako, kome god mogu*.“

Treći primer je jedan volonter čija je glavna motivacija zbog koje je počeo da volontira bila da „se ubacim u tako neku situaciju gde radim nešto zajedno sa ljudima koje sam tek upoznao i da, nekako da budem okružen ljudima iz drugih zemalja da zajedno radimo na nečemu“. Taj volonter je nekoliko godina za redom učestvovao na volonterskim kampovima i drugim projektima, a kad je 2015. prolazio kroz Beograd i video tamo tešku situaciju izbeglica, osetio je da treba da uradi nešto povodom toga jer „je nešto jako važno i stvarno bi trebalo da se angažujem“. Otišao je bez posredstva organizacije u Mađarsku gde je ostao mesec dana da pomaže izbeglicama. Na pitanje da li bi to uradio i bez svog volonterskog iskustva odgovorio je:

„Nisam siguran da li bih otišao da nisam ranije volontirao, da mi nije nešto poznato i prirodno, postalo neko prirodno razmišljanje to volontiranje“.

Taj poslednji primer može da se tumači i kao primer gde je volontiranje osnažilo osobu da svoju solidarnost pretvori u akcije.

5.3 Poteškoće i krize oko volontiranja

Do sada smo se uglavnom bavili pozitivnim stranama volontiranja i time šta su intervjuisani dobili kroz volontiranje. Međutim, u pričama ispitanih se nalazi i par negativnih iskustava. Ta negativna iskustva su uglavnom vezana za nerazumevanje suštine volontiranja, a volonteri koji su nailazili na takve situacije većinom su promenili organizaciju.

Jedan od ovih kritičnih tačaka se tiče samog rada organizacija sa volonterima. Intervjuisani nisu imali lepo iskustvo kada nisu dobijali povratnu reakciju, kada nisu imali utisak da je njihov rad u organizaciji cenjen i kada nisu dobijali podršku u svojim aktivnostima. Takvi problemi su u nekim slučajevima ukazali na to da se koordinator volontera ne bavi (dovoljno) volonterima, ili da se niko ne bavi volonterima u organizaciji. Kod nekih ispitanih se u tim situacijama stvorio utisak da su iskorišćeni kao „jeftina radna snaga“, zbog čega su neki napustili organizaciju i našli drugo mesto gde su cenjeni i gde se lepo osećaju. Volonteri i volonterke sa kojima sam pričala nisu posle takvih iskustava odustali od volontiranja. Međutim, jedna volonterka je jednom volontirala na događaju sa drugaricama koje su zbog lošeg iskustva skroz prestale da volontiraju:

„To je bilo nenormalno, kad mi dođemo, kad dođemo ujutru u sedam, odemo uveče negde oko 12, radiš od sedam do 12, jedan obrok, ako ga dobiješ, i to je, ja sam baš bila u

bekstejdžu koji je bio haotičan, i niko se nije zalagao za nas, niko se nije zalagao za volontere, sami smo bili prepušteni sebi”.

Sledeći potencijalni izvor problema u toku volontiranja jeste komunikacija među članovima organizacije. Jedan volonter sa kojim sam vodila intervju se na primer razočarao nekim organizacijama u kojima je bilo puno prigovaranja. Pored toga, spomenuo je i problem što u nekim „levičarskim krugovima“ okrivljuju volontere i volonterke da „ne veruju u to što rade“. Drugi volonter je prestao da bude aktivan u jednoj organizaciji zato što se nije „uklopio u društvo“, a i volonterski koordinator Vladimir Budalić je rekao da se ponekad sretao sa problemom da je grupa bila previše zatvorena. Osim toga, jedan volonter je imao probleme zbog „ličnih neslaganja“, a jedna koordinatorka je rekla da mladi ponekad imaju očekivanja koja se razlikuju od toga šta se zapravo dešava u organizaciji.

Ova poslednja tačka nas vodi do sledećeg sklopa mogućih problema, a to je sam rad organizacije. Neki intervjuisani su se žalili da ponekad organizacija u kojoj rade ili u kojoj su radili nema jasne ciljeve ili da podela zadataka nije jasno iskomunicirana. Drugi su spomenuli da im je bilo teško kada u organizaciji nije postojao nikakav kontinuitet. Konačno, jedan volonter je prokomentarisao da je imao loša iskustva sa nekim kampovima u Srbiji, zato što su bili vezani za neke političke stranke, a nije se puno toga uradilo.

Time je upravo adresirao i jednu od nedoumica koju su neki volonteri imali pre nego što su počeli da volontiraju, a koju verovatno imaju i drugi ljudi u Srbiji: da projekat ili organizacija ne rade u interesu zajednice, nego da su pre svega politički ciljevi ili lične potrebe u pitanju. Jedna je volonterka na primer izrazila „strah da možda ne prepoznam da je nešto političke prirode da je nešto možda sa nekim drugim ciljem, prefarbano nekim kao lepšim ciljevima“. Sličnu nedoumicu je imala druga volonterka oko volonterskih kampova. Čula je o kampovima, ali joj je „maglovito“ šta se tamo zapravo radi. Pored nedoumica u vezi sa ciljevima i aktivnostima organizacija, neki volonteri su takođe bili nesigurni koliko će se dobro „uklopiti“ u projekte i organizacije. Pitali su se, na primer, da li imaju dovoljno veština i da li će se slagati sa grupom. U vezi sa internacionalnim kampovima jedan volonter se osećao nesigurno da putuje sam.

5.4 Srž volontiranja

Pogledavši i dobre i moguće loše strane volontiranja, sledeće pitanje će biti šta je zapravo srž volontiranja. Šta intervjuisani smatraju da je najbitnija odlika volonterskog angažmana? I koju ulogu ima volontiranje u njihovom životu?

Jedan od najvažnijih aspekata volontiranja jeste njegov značaj za društvo. Koordinator volontera Vojislav Prkosovački tvrdi da je volontiranje „*društveni lepak*“ i da je zbog toga i bitno da ne bude ograničeno na jedno društveno područje, nego da „*doprinese u svim sektorima*“. On smatra, kao što je navedeno i u uvodnom delu, da se volontiranje ne može razdvojiti od aktivizma. Slično tome, neki intervjuisani volonteri su rekli da je volontiranje za njih „*podržavanje promene*“ ili „*upoznavanje sa problemima*“. Bitno im je da svojim volontiranjem pozitivno utiču na druge i da doprinesu zajednici. Jedna volonterka je spomenula i mirovnu funkciju volontiranja, u smislu spajanja ljudi sa različitih strana.

Drugi faktor volontiranja jeste sam rad i atmosfera za vreme volontiranja. Tu je bitno da volontiranje stvarno bude volontiranje, tj. da se osobe dobrovoljno odlučuju na to da žele da se angažuju i da nema iskorišćavanja. Ispitani su pritom rekli da im je bitno da postoji „*uzajamna podrška*“, „*tolerancija za mišljenja i potrebe*“, „*poštovanje zajedništva*“, pozitivna energija i dobra komunikacija, te da uživaju u radu.

Treća odlika volontiranja koja je po nekim sagovornicima značajna jeste da i volonter ili volonterka na neki način „profitira“ od svog volontiranja. Tu se ne misli na materijalni profit, nego pre svega na lični razvoj, a i na zadovoljstvo volontera. To može da znači da volonter ili volonterka uči, da se razvije, da se druži i da „*se oseća motivisano i kreativno*“. Volonteri i volonterke sa kojima sam razgovarala složili su se oko toga da su kroz volontiranje mnogo toga dobili. Volontiranje je za njih ne samo „*kvalitetno provedeno slobodno vreme*“ ili „*lepo iskustvo*“, nego, u mnogim slučajeva puno više: Za jednog sagovornika, volontiranje je „*genijalna stvar*“ koju preporučuje svima, drugoj volonterki je volontiranje dalo „*jedan veliki vetar u leđa*“, a treći je rekao da želi da mu „*bude način života*“ da iskoristi odmor za volontiranje. A još jedna volonterka je čak i rekla da „*taj osećaj (...) ne može da (...) kupi*“, jer ona smatra da je volontiranje „*hrani iznutra*“. O volontiranju kaže:

„Meni je taj volonterski rad lekovit, ne znam, jer nije, ne gleda se kroz tu materijalnu dobit, i na primer, onda stvarno odlaziš tamo sa emocijama i sa srcem daješ, to nešto,

odnosno deo svog slobodnog vremena, i neverovatno koliko dobiješ mnogo za uzvrat više ali, ali to je fora što je to, što dobiješ nazad, nije materijalno, nego samo neki pogon za dalje i za smisao u životu u kome živimo, koji smo sveli, na, kako smo ga sveli danas, i onda su mi uglavnom ti volonterski angažmani bili kao neki beg od stvarnosti. Neko valjda traga za tim nekim utopijama životnim“.

5.5 Percepcija društva u vezi sa volontiranjem

Percepcija društva u vezi sa volontiranjem je u potpunom kontrastu u odnosu na prethodno navedene stavove ispitanika, bar prema većini slučajeva. Jedna volonterka smatra da se i u društvu misli da je volontiranje lepa stvar. Inače, ispitanici su imali utisak da u Srbiji ne postoji kultura volontiranja i da vlada skepticizam i nerazumevanje prema volontiranju. Intervjuisani misle da veći deo društva ne pokazuje interesovanje za volontiranje, a kamoli da ceni volonterski angažman. Puno ljudi smatra da je volontiranje rad za džabe, a da nema nikakve dobiti od volontiranja. Ponekad, na stav pojedinaca o volontiranju utiče i loše iskustvo ili priča o lošim iskustvima drugih ljudi koji su iskusili zloupotrebe volontiranja. Naročito loš stav, prema mišljenju nekih ispitanika, imaju starije osobe. Koordinator volontera Vojislav Prkosovački je u vezi sa tim ukazao na važnost medija kao prenosioca svesti o volontiranju i naglasio važnost toga da organizacije saraduju sa medijama kako bi ispravile opštu sliku o volontiranju.

Društveno mišljenje o volontiranju se vidi i po reakcijama porodica i prijatelja ispitanika u vezi sa njihovim volonterskim angažmanom. Puno intervjuisanih volontera je reklo da ljudi oko njih ne pokazuju interesovanje za njihovo volontiranje, da im je nejasno o čemu se radi, da smatraju da je to gubljenje vremena ili da pitaju za platu. U puno slučajeva, osobe iz porodice su bile zabrinute za uspeh volontera u sferi obrazovanja ili rada, jer smatraju da im vreme uloženo u volontiranje oduzima vreme od učenja. Zbog toga, jedna volonterka, koja je sigurna da se njenim roditeljima ne bi svidelo da saznaju da ona volontira, čak nije svojim roditeljima ništa rekla o svom angažmanu.

Dok je prva reakcija često bila prilično negativna ili neutralna, neki ispitanici volonteri su uspeli svojim primerom da zainteresuju ljude oko sebe za volontiranje. Jedna volonterka je na primer

rekla „*ja ih nekako zainteresujem svojom pričom i uspem da ih nateram da bar jednom dođu, pa probaju, pa im se uglavnom dopadne*“.

Pored toga, neki ispitanici nisu ni morali da ubede ljude oko sebe u prednosti volontiranja, zato što i njihovi drugari/roditelji imaju iskustvo sa tim, stoga cene i podržavaju njihov angažman. Među roditeljima koji definitivno podržavaju volontiranje svoje dece jesu i oni koji su kao mladi učestvovali u radnim akcijama u bivšoj Jugoslaviji.

Poslednja tema koja stoji u vezi sa društvenom percepcijom vezano za volontiranje jeste pitanje zbog čega ispitanici misle da druge osobe ne volontiraju. Jedan od razloga za to je, po mišljenju intervjuisanih, neinformisanost mladih. Zbog manjka medijske pažnje i zbog obrazovnog sistema koji skoro da ne pokriva tu temu, puno mladih ne zna šta je zapravo suština volontiranja, ili nije svesna benefita volontiranja. Dodatan problem može da predstavlja nepristupačnost volontiranja. Jedna volonterka je na primer naglasila da je imala teškoće da se priključi organizaciji zato što se organizacija nije javljala, a informacije na njihovom veb sajtu su bile veoma netransparentne.

Ponekad, tako su tvrdili neki ispitanici, razlog zbog čega neko ne volontira može da bude i zato što je video/la na primeru drugih da su uslovi za volontiranje loši i volonteri i volonterke nezadovoljni/e.

Ispitanici su većinom odgovorili da drugi ne volontiraju zato što imaju, opšteno rečeno, druge ciljeve. Oni na primer studiraju neki smer koji nema toliko dodirnih tačaka sa volontiranjem ili imaju druge obaveze kao na primer posao ili porodicu. Osim toga, ispitanici volonteri su se žalili na manjak solidarnosti i na usmerenost na sebe koju primećuju kod svojih sugrađana. Tako na primer jedna volonterka smatra da je materijalizam jedan od glavnih razloga zbog čega ljudi ne volontiraju:

„Možda je neko materijalista, koji želi da ima neku materijalnu korist od svega što radi, i nekako im nije bitno iskustvo, nisu im bitni ljudi, već im je bitno da ili zarade ili dobiju neke poklone, ili tako nešto, mislim da je uglavnom to razlog zašto neko ne volontira.“

Pored usmerenosti na materijalnu korist, intervjuisani volonteri kod drugih ljudi vide i strah od novih iskustava i neku opštu apatiju ili nezainteresovanost. Prema rečima jedne volonterke: *„Lakše je držati telefon.“*

Još jedan razlog, koji smo već pomenuli, jeste materijalna nestabilnost. Puno mladih osoba ne volontira zato što ih teška ekonomska situacija u Srbiji primorava na to da svoje vreme koriste na drugačiji način.

Dodatan problem jedna koordinatorica volontera vidi u tome što nema dovoljno “youth lidera” koji bi mogli da motivišu mlade.

Konačno, neki intervjuisani su rekli da je ponekad problem i što nevladine organizacije imaju dosta lošu reputaciju u Srbiji i što se u nekim slučajevima njihove vrednosti i ideologije kose sa ubeđenjima potencijalnih volontera.

5.6 Saveti za organizacije

Poslednji tematski kompleks u ovom izveštaju jesu saveti koji bi ispitanici dali organizacijama koje se bave volonterima. Ti saveti mogu se svrstati u dve kategorije: Prva kategorija okuplja savete oko promovisanja volontiranja, a druga kategorija obuhvata predloge šta bi organizacije mogle da rade kako bi zadržale svoje volontere i volonterke.

Što se tiče promocije, puno intervjuisanih volontera se složilo da bi bilo bitno otići na fakultete, ali pre svega u škole, i informisati učenike/učenicu i studente/studentkinje o mogućnostima volontiranja. Nekoliko njih je naglasilo da su entuzijastični, zadovoljni volonteri i volonterke sami po sebi najbolja promocija za volontiranje. Jedan razlog za to naveo je jedan volonter: „Ovde je kult ličnosti onako vrhovna stvar, da, bukvalno, znači moraš da imaš uzora da gledaš, eh gledaj šta je ovaj sve uspeo”. Kako bi se ti „uzori” razvili svoj uticaj, ispitanici su predložili da organizacije pruže mogućnost da se priča sa volonterima lice-u-lice ili da se volonteri zamole da prave kratke video snimke o svojim volonterskim aktivnostima. Bitno je pritom, po mišljenju nekih intervjuisanih volontera i volonterki, da se naglašavaju benefiti volontiranja, pošto veliki deo društva nije svestan prednosti volontiranja. Takođe zbog nerazumevanja suštine volontiranja, jedan volonter je predložio da se sam termin „volontiranje” izbacuje iz promocije, a da se organizacije umesto toga koncentrišu da „prodaju priču” i da promovišu volontiranje kroz sam rad.

Među načinima za promociju neki ispitanici volonteri su istakli da bi bilo dobro organizovati akcije u kojima zainteresovani mogu da vide čime se organizacija bavi. Naveli su obuke, kampove i jednodnevne akcije, na primer čišćenje nekog područja. Na takvim dešavanjima ljudi

bi mogli ne samo da upoznaju rad organizacije, nego i da probaju da li im se sviđaju aktivnosti. Druge mogućnosti su prisustvo na raznim festivalima i manifestacijama i organizovanje prezentacija i drugih promotivnih dešavanja.

Pored toga, spomenute su i društvene mreže, flajeri, plaćeni oglasi u novinama i saradnja sa raznim medijama. Svi ti načini doprinose tome da volontiranje bude prisutnije u svakodnevnom životu, kako naglašava jedna volonterka.

Međutim, neki ispitanici smatraju da nema smisla preterivati sa promocijom. Tako na primer koordinator volontera Vojislav Prkosovački kaže: „*Ja ne insistiram na bombardovanju društva volontiranjem, nego mislim da sa volontiranjem moraš da popiješ kafu*”. Drugi čak tvrde da promocija volontiranja uopšte nema smisla jer u društvu vlada apatija.

Na kraju, pogledaćemo još koji su, po ispitanicima, najbolji načini kako bi se zadržali volonteri. Neki od saveta su već poznati od ranije, kada smo govorili o krizama za vreme volontiranja i šta bi organizacije mogle da nauče iz tih iskustava.

Jedna bitna tačka koju su spomenuli volonteri i volonterke jeste kontinuitet rada organizacije. Volonteri sa kojima sam vodila intervjuje su često izrazili želju da se angažuju u organizaciji koja stalno ima „*smislene projekte*”, koja ima jasnu podelu rada i koja se na ozbiljan način bavi svojim radom i ima neku „*poentu*”.

U svim aktivnostima je bitno da se organizacije aktivno posvete volonterima. To uključuje, osim već spomenutog poštovanja i dobre komunikacije, i evaluaciju aktivnosti i pružanje neke vrste druženja za volontere. Ovo druženje omogućava bolju integraciju volontera u organizaciju, što predstavlja bitan faktor u zadržavanju istih. Koordinator Vladimir Budalić je objasnio da se u njegovoj organizaciji redovno održavaju „*motivacioni vikendi*” za vreme kojih volonteri mogu da se upoznaju međusobno i sa organizacijom i govoriti o aktivnostima koje bi želeli da rade. Još jedan bitan faktor je da se volonter može razvijati u organizaciji. Kako će organizacija doprineti razvoju volontera zavisi od njenih aktivnosti i mogućnosti, ali jedan od načina jeste obrazovanje volontera, na primer putem raznih obuka.

Osim toga, intervjuisani su naveli da aktivnosti treba adaptirati u odnosu na potrebe volontera/volonterki i da im treba nuditi razne opcije i varijacije aktivnosti, kako bi se što veći broj volontera mogao uklopiti.

Na kraju, treba priznati da nije uvek moguće zadržati volontere, jer, kao što je rekao jedan volonter, u svakoj organizaciji „*postoji neki put koji većina članova prolazi i kada prođu, jednostavno će izaći iz organizacije*“. Do tada, valja poštovati savet Vladimira Budalića: Organizacije treba da

„budu iskrene prema volonterima, da ne zamajavaju se nekim pričama, da budu veoma iskreni, da kažu, ej ovo sad ovako izgleda, ovo smo uspeli, ovo nismo uspeli, a, više ovo što palimo ovde ne bismo smeli da palimo, ali zbog toga i toga radimo a ne kao, to je u redu. A, i da daju neko vreme za te volontere“.

6. Zaključak

Glavni rezultati ovog istraživanja ukazuju na postojanje velikog jaza u društvu kada je volontiranje u pitanju: S jedne strane je veliki deo društva za koje volontiranje predstavlja rad bez nadoknade, bez ikakve koristi za volontere ili volonterke. Sa druge strane su osobe koje se bave volontiranjem, koje su mnogo toga dobile kroz to iskustvo i kojima je to donekle čak i postao način života.

Mladi koji su intervjuisani u ovom istraživanju su često počeli svoju „volontersku karijeru” donekle slučajno, preko svojih poznanstava. Drugi su se zainteresovali posle gledanja TV emisije ili posle radionice ili kampa organizovanih od strane organizacije. Motivi za volontiranje su im bili razni: novo iskustvo, doprinos zajednici, zanimljive aktivnosti, nova poznanstva, profesionalno usavršavanje ili dobar provod. Među stvarima koje su intervjuisani dobili kroz svoje volontiranje su sve upravo spomenute, i još nekoliko: Neki su preko volontiranja prevazišli strahove i znatno poboljšali svoje komunikacijske sposobnosti, puno njih je povećalo samopouzdanje kroz volontiranje, a nekolicina njih je podvukla da im se sviđa to što im je tokom volonterskog angažmana dat prostor za izražavanje. Povrh svega, volontiranje je nekim mladima promenilo pogled na svet i svest o društvenim problemima, a osobe koje su možda već bile svesne tih problema su se preko volontiranja osnažile da preuzmu konkretnije akcije povodom toga. Zbog svega navedenog intervjuisani su bili veoma zadovoljni svojim volontiranjem i rekli su da nameravaju i dalje da se time bave. Nekolicina intervjuja se završila na tome da su ispitanici preporučili svima da bar probaju ovo iskustvo. Budući da je stav o volontiranju u društvu prilično negativan, šta bi trebalo da se radi da bi i drugi mladi probali volontiranje, tačnije da se spomenuti jaz između oduševljenih volontera/volonterki i društva smanji? Evo nekoliko preporuka:

- Prvo i možda najbitnije, treba raditi na tome da se u javnom diskursu razbiju pogrešna shvatanja o volontiranju. Mora da bude jasno da volontiranje nije iskorišćavanje i da nije „rad za džabe”. Volontiranje nije alternativa plaćenom poslu, nego je dobrovoljna aktivnost koju pojedinci rade u svom slobodnom vremenu. Nije dakle alternativa poslu, nego je alternativa gledanju serija i igranju igrice na telefonu i slično.

- Organizacije koje primaju volontere i volonterke treba da se drže dobre prakse u radu sa njima: Pored poštovanja opšte prirode volontiranja, to obuhvata iskrenu, otvorenu komunikaciju i aktivno bavljenje svojim volonterima i volonterkama. Između ostalog, organizacije mogu da nude razne obuke, da organizuju druženje, da redovno sprovode evaluacije, itd.
- Ukoliko se organizacija drži dobre prakse u radu sa volonterima i volonterkama, bilo bi dobro da teži ka tome da se o tom dobrom primeru čuje. S jedne strane, zadovoljni volonteri i volonterke sami po sebi privlače interesovanje drugih. S druge strane, organizacije mogu da saraduju sa medijima kako bi veći krug javnosti saznao o tim dobrim primerima volontiranja.
- Druga mogućnost obaveštavanja javnosti o volontiranju jeste preko srednjih škola. Organizacije bi mogle da saraduju sa školama i da informišu mlade o svojim aktivnostima, na primer u okviru časova građanskog vaspitanja. Slično važi i za saradnju sa fakultetima.
- Pored toga, organizacije mogu da organizuju i kratkoročne akcije tokom kojih građani mogu da se upoznaju sa njihovim radom.
- Pošto u društvu vlada stav da od volontiranja nema dobiti, valjalo bi naglašavati benefite volontiranja u promocijama istog.
- Kako bi osobe koje nemaju iskustvo sa volontiranjem dobile bolju predstavu o tome, organizacije mogu da prave video snimke sa svojim volonterima/volonterkama ili da nude mogućnosti da se javnost upoznaje sa njima.
- Da bi se povećala pristupačnost volontiranja, organizacije koje primaju volontere i volonterke bi trebale da o toj mogućnosti na što jasniji način obaveste javnost, npr. preko opisa volonterskih aktivnosti na svom sajtu.
- Konačno, država treba da teži ka tome da obezbedi svim mladima uslove života koji im omogućavaju materijalnu stabilnost kako bi svi mladi koji žele mogli svoje slobodno vreme da koriste za volontiranje.

7. Bibliografija

- Chacón, Fernando; Pérez, Tania; Flores, Jérôme; Vecina, María Luisa (2011): Motives for Volunteering: Categorization of Volunteers' Motivations Using Open-Ended Questions. *Psychology in Spain*, 15/1, 48-56.
- Clary, E. Gil; Snyder, Mark; Ridge, Robert D.; Copeland, John; Stukas, Arthur A.; Haugen, Julie; Miene, Peter (1998): Understanding and Assessing the Motivation of Volunteers. A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74/6, 1516-1530.
- Glaser, Barney G.; Strauss, Anselm L. (1998): *Grounded Theory. Strategien qualitativer Forschung*. Bern: Huber.
- Jarić, Isidora; Živadinović, Ivana (2012a): Politička aktivnost mladih. U: Tomanović, Smiljka; Stanojević, Dragan; Jarić, Isidora; Mojić, Dušan; Dragišić Labaš, Slađana; Ljubičić, Milana; Živadinović, Ivana: *Mladi - naša sadašnjost. Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji*. Čigoja štampa: Beograd, 183-198.
- Jarić, Isidora; Živadinović, Ivana (2012b): Socijalni aktivizam kao oblik političkog angažmana. U: Tomanović, Smiljka; Stanojević, Dragan; Jarić, Isidora; Mojić, Dušan; Dragišić Labaš, Slađana; Ljubičić, Milana; Živadinović, Ivana: *Mladi - naša sadašnjost. Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji*. Čigoja štampa: Beograd, 199-210.
- Ledić, Jasminka (2007): *Zašto (ne) volontiramo? Stavovi javnosti o volonterstvu*. Zagreb: Academy for Educational Development.
- Mayring, Philipp (2000): Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1/2, Art. 20.
- Musick, Mark; Wilson, John (2008): *Volunteers. A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press.
- Pološki Vokić, Nina; Marić, Ivana; Horvat, Gorana (2013): Motivacija za volontiranje - jesu li motivi za volontiranje vezani za spolom, ličnosti i područjem studiranja? *Revija za socijalnu politiku*, 20/3, 225-252.
- Popadić, Dragan; Pavlović, Zoran; Mihailović, Srećko (2019): *Mladi u Srbiji 2018/19*. Fridrih Ebert Fondacija. Onlajn: http://www.fes-serbia.org/255-Publications/5311-Publikacije_2019.
- Stojanović, Boban (2017): *Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji*. KOMS: Beograd.

- Stanojević, Dragan (2012): Obeležja društvenog položaja mladih. U: Tomanović, Smiljka; Stanojević, Dragan; Jarić, Isidora; Mojić, Dušan; Dragišić Labaš, Slađana; Ljubičić, Milana; Živadinović, Ivana (2012): Mladi - naša sadašnjost. Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji. Čigoja štampa: Beograd, 53-80.
- Tomanović, Smiljka (2012): Od omladine do socijalnih biografija mladih u postsocijalističkoj transformaciji društva Srbije: konceptualni i kontekstualni okvir istraživanja. U: Tomanović, Smiljka; Stanojević, Dragan; Jarić, Isidora; Mojić, Dušan; Dragišić Labaš, Slađana; Ljubičić, Milana; Živadinović, Ivana: Mladi - naša sadašnjost. Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji. Čigoja štampa: Beograd, 9- 42.
- Tomanović, Smiljka; Stanojević, Dragan; Jarić, Isidora; Mojić, Dušan; Dragišić Labaš, Slađana; Ljubičić, Milana; Živadinović, Ivana (2012): Mladi - naša sadašnjost. Istraživanje socijalnih biografija mladih u Srbiji. Čigoja štampa: Beograd.
- Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240.